Körvélyespusztai temető (Fotó: v. Orbán Imre)

Várak a Vértesben

jelvényszerző túramozgalom

Összeállította: v.Orbán Imre

Ezen túrafüzet

……sporttárs tulajdona,

aki a …… egyesület tagja.

Lakcím:……..……

Telefonszám:……..……

E-mail cím:……..……

A túramozgalom teljesítését igazoljuk és ……sorszám alatt a túramozgalom jelvényét részére kiadtuk.

…….....……202……..…….....…

…….……
túramozgalom szervezője
v. Orbán Imre

Szárliget, vasútállomás **Bélyegzés OKT bélyegzővel**	**Körtvélyespuszta, temető**	**Vitány vár**
Várgesztes **Bélyegzés OKT bélyegzővel**	**Gesztes-vár**	**Kis-vár**
Kőhányáspuszta **Bélyegzés OKT bélyegzővel**	**Oroszlánkő vár**	**Mindszentpuszta** **Bélyegzés OKT bélyegzés**
Gerencsér vár	**Csókakői vár**	**Csókakő** **Bélyegzés OKT bélyegzővel**

Túramozgalom szervezője: Orbán Imre

Lakcíme: 8523 Egyházaskesző Kossuth Lajos utca 7.
Telefonszáma: +36/70/942-4410
E-mail címe: bakonyturistaja@googlemail.com

Vértesszentkereszti kolostor romjai (Fotó: v.Orbán Imre)

A Vértes hazánk egyik legkisebb hegysége. Nincsenek meredek kapaszkodókkal elérhető magas csúcsai. A fennsík szerű tájat a mai napig is kiterjedt erdőségek borítják, s az erdők szélén, a hegység peremén várak állnak.
Őrzik 1100 éves múltunkat, s jelzik a mai kor embere számára, hogy a középkori magyar történelemben kiemelt szerepet töltöttek be. Ezek az apró várak védték a mindenkori fővárost, legyen az Fehérvárott, vagy Budán. 907-ben ezen a tájon vezette seregeit Árpád vezér Szvatopluk morva fejedelem fiai ellen. Itt szórta szét vértjeit III. Henrik német császár serege 1051-ben mikor is I. Endre király és Béla herceg legyőzte őket.
Nagy Lajos király a Gerencsér várban fogadta 1366. december 6-án velencei köztársaság követét, de gyakran tartózkodott a Gesztesi várban Zsigmond király is.

Túramozgalmunk célja, hogy bemutassuk a Vértesben található várakon keresztül ezen vidék történelmét, a Vértes semmihez sem fogható bájos táját.
A turista feladata csupán végigjárni a kitűzött útvonalat, igazolni az ellenőrzőpontoknál és csodálni, óvni a tájat, őrizni a Vértes csendjét, nyugalmát.

A túra útvonala: Szárliget vasútállomás – 100-as út – Csákányospuszta – Körtvélyesi temető –Vitányvár – Szarvas-kút – Mátyás-kút – Várgesztes – Gesztes vár – Kis-vár – Kőhányáspuszta – Oroszlánkő vár – Mindszent-puszta – Szentgyörgyvári elágazás – Szakadék-cser – Gerencsér vár – Vértesszentkereszti kolostorrom – katonasír – Csuka-tó – Vén-cser – Csókakő vár – Csókakő

Távolság: 53,2 km

Szint: 1402 m

Díjazás: Jelvény és oklevél

Díjazás díja: 1.000.Ft + felbélyegzett válaszboríték

Vitány vár

A Vértes hegység északi lejtőjén, Körtvélyespuszta fölött, a 417 m magas Nyerges-hegy közelében egy erdővel borított kisebb kúp tetején találjuk a szabálytalan, megközelítően ötszög alaprajzú, belsőtornyos, „háromsejtes” elrendezésű, kis területű vár romjait. A várnak egy-egy 2,5 m falvastagságú tornya és a kettő között egy udvara volt, melynek külső falai mintegy 6 m magasan épültek. A lakó- és egyéb épületek a védőfalak mellett helyezkedtek el. Mindkét torony kb. 15 m magasan ma is áll, tetején a védőoromzat maradványaival. Nagyméretű ablaknyílásaiban kőkeretes, gótikus ablakok láthatók. Ma is megfigyelhetők az emeleteket elválasztó fafödémek helyei és a boltozat nyomai. A várat mintegy 4,5 m átlagszélességű falszoros vette körül, a védőfalat kívül árok és sánc övezte, majd 15-20 méterre újabb árok húzódott, ezzel is erősítve a vár védelmét. A vár keletkezéseinek idejét és építőjének nevét nem ismerjük. Feltehetően az itt birtokos Csák nemzetség egyik tagja építhette a tatárjárás után. Várnagyként a Gut-Keled nemzetségből származó II. Mihályt 1319-1324-ben említik okleveleink, és mint királyi vár „Castrum Vitam, Vytam, Wyttam” alakban 1379ben szerepel iratainkban. Albert király 1437-ben Rozgonyi István fiának, Jánosnak zálogosította el a várat, melyet I. Ulászló királytól adományként is megkapott. 1445-ben Újlaky Miklós foglalta el, 1448-tól zálogként bírta. V. László királytól 1453ban Rozgonyi János, Rajnáld és Oszváth adománya lett, mely adományt Mátyás király 1458-ban. 1459ben és 1460-ban megerősített. Mátyás halála után 1493-ban Csókakő várával együtt Egerváry László horvát bán, majd István zálogbirtoka. Egerváry István magtalan halála után, 1512-ben Kanizsai György horvát bán szerezte meg, kitől Kanizsai László országbíró örökölte. A kettős királyság idején János király parancsára 1534-ben, a fehérvári keresztesek konventje Héderváry István és fiait, Lőrincet s Györgyöt iktatta be „castri Wyttham in Albensi” birtokába. A török először 1529-ben ostromolta, majd 1543-ban el is foglalta. Később magyar kézre
került, de 1559-ben újra a töröké, kiktől 1566-ban sikerült ugyan visszafoglalni, a következő évben azonban már újra a török birtokolta. Véglegesen Pálffy Miklós szabadította fel 1597-ben, és a következő évben felrobbantották, megakadályozva ezzel, hogy a török a vár falai közé befészkelhesse magát. A XVIII.századtól az Esterházy család tulajdona volt.

	Táv	Szint	Jelzés
Szárliget vasútállomás	0	0	
1-es út	1,9	36	K
Csákányospuszta	4	115	K
Csákányosegyháza, templomrom	4,9	122	K, K†
Körtvélyesi temető	6,7	237	K†, K
Vitányvár	9,6	304	K, KL
Mátyás-kút	13,1	445	KL, K
Várgesztes	16,3	517	K
Gesztes vár	18	617	K, KL
Kis-vár	18,6	626	KL, jelzés nélkül
Kőhányáspuszta	22,3	722	Jelzés nélkül, K
Oroszlánkő vár	26,3	834	K, KL
Mindszentpuszta	30,3	941	KL, K, K■
Szentgyörgyvári e.h., elágazás	32,4	962	K■
Terv út	33,6	976	Z
Gerencsér vár	35,5	988	Z, ZL
Vértesszentkereszti kolostorrom	37,7	1037	ZL
katonasír	43	1140	ZL, Z, P+, P
Csuka-tó	44,8	1161	P
Vén cser	47,9	1365	P, K+
Buhin-völgy	51,3	1388	K+, K
Csókakő vár	51,9	1389	K, PL
Csókakő, Horthy Miklós-szobra	52,4	1401	KL
Csókakő	53,2	1402	K

Gesztes vár

A község közvetlen közelében, az erdővel borított Várhegy tetején található a szabályos, hosszan elnyújtott téglalap alaprajzú, ún. ”háromsejtes” elrendezésű vár, az északi oldalán pilléres, felvonóhidas bejárattal, közelében a kapu védelmére szolgáló toronnyal. Az eredetileg egyemeletes vár bővítése Zsigmond uralkodásának idejére esik, amikor még egy emelettel megmagasították. Az 1543-1558-as évek között megerősítették a vár bejáratát, kettős farkasvermet alakítottak ki úgy, hogy a belső várkapu felvonóhídját átalakították, a kapu elé farkasvermet építettek, a kettő közötti kőfalon kilövőnyílást vágtak. A nyugati farkasvermet felvonóhíddal látták el, a jelenlegi bejárat elé egy egyszintes épületet emeltek, és a belső farkasvermet feltehetően pallókkal fedték be. A hódoltság alatt a törökök a nyugati torony és a belső vár kapuja között egy kazamatasort alakítottak ki, amely mögött egy dongaboltozatos helyiséget is építették. Ebből az időből származik a kapubejárat fölötti két őrfülke, melyekbe a függőfolyosókról lehetett bejutni. A várat egy kerítőfal övezte, de ennek feltárása még nem történt meg. A gesztesi vár építésének pontos idejét és építőjének nevét nem ismerjük. Feltehetően a honfoglalástól itt birtokos Csák nemzetség valamelyik tagja építhette a tatárjárás után. A várat először az 1326-ban kelt oklevélben említették, amely szerint Károly Róbert király a Csák nembeli István fiaitól, Pétertől és Istvántól csereképpen átvette Gesztes, Csókakő, Bátorkő, Csesznek várakat, a hozzájuk tartozó birtokokkal, s értük Dombó és Nyék királyi várakat adta tartozékaikkal együtt. Várnagyát, chóri Nagy Péter fia Tamás 1331-1360 között kiadott okleveleink gyakran említik. A királyi várban tartózkodott 1360-ban Nagy Lajos, 1387-ben Zsigmond király, 1388-ban pedig Mária királyné. Gesztes várát Albert király 1438ban Rozgonyi Istvánnak zálogosította el, a zálogot 1458-ban Mátyás király is elismerte. 1444-1446 között Újlaky Miklós mondta magáénak, aki ekkor ténylegesen is a birtokában tartotta. Rozgonyi János királyi tárnokmester és fia János, valamint testvérei Rajnáld s Ozsváth 1460-ban Újlaky Miklósra ruházták át Gesztes várban és tartozékaiban szerzett összes örök-, valamint zálogjaikat. A Rozgonyiak ennek ellenére 1464-ben még jogot tartottak ugyan a birtokhoz, azonban ekkor, de még 1492ben is az Újlaky család birtoka volt. Gesztest Török Imre nándorfehérvári bán ténylegesen, csak

1517ben tudta birtokba venni. A mohácsi csatavesztés után, 1529-ben ostromolta először a török a várat, de csak 1543-ben foglalta el. Rövid idő után újra magyar kézre került, majd 1558-ban a királyi sereg szállta meg, de még ebben az évben újra a török lett az úr, majd pedig 1605-ben Bocskai foglalta el. A gyakori harcok során súlyosan sérült várat 1652ben a Komárom megyei gyűlés 400 forinton helyreállíttatta de ezután már hadi jelentőségét vesztve, karbantartásával senki sem törődött Véglegesen a XVIII. században pusztult el, amikor a birtokos Esterházy József engedélyével a vár köveit a majki kamalduli rendház építkezéseinél használták fel.

Vitányvár (Forrás: internet)

Gesztes vár (Fotó: Lánczi Péter)

Kis-vár

A közismert gesztesi Várhegy tövében, egy kis dombnyúlványon a vár alatti parkoló felett található a gesztesi Kis-vár, alig 15 m relatív magasságban. A dombot egy természetes eredetű árok választja el a felette emelkedő hegyháttól, amelyen, mint az ma is látható, alakítottak a várépítők. A domb tetején falmaradványnyomok vannak, amelyeknek vakolatelemzése kora középkori eredetre utal. A két vár bármilyen közel is esik egymáshoz, közöttük közvetlen kapcsolatot feltételezni nem lehet. Az Alsó (Kis-) vár időben valószínűleg megelőzte a Felső (Nagy-) vár építését. Mivel a korábbi kutatások a gesztesi Kis-várat Árpád-korinak tartotta és felmerült az is, hogy ez az építmény lenne a Csák nemzettség írásokban is

említett korai XIII.-XIV. századi Gesztes vára, 2003-ban újabb ásatásokat végeztek a Kis-vár korának és funkciójának meghatározására. Az előkerült leletanyag kizárólag későközépkori kerámia töredékekből állt, és a nyugati falon kívül a sziklafelszínről egy köpűs nyílhegy került elő. A felszínen észlelhető falmaradványok háromszögeléssel történt felmérése alapján a vár alaprajzi formája közel szabályos, 26,5x9,3 méteres téglalap alakú lehetett. A vár belső felosztása és környezetének kutatása további vizsgálatokat igényel, de valószínűsíthető, hogy nem a Csákok vagy Nagy Lajos által épített vár elődjéről, hanem talán egy XV. századi "kisegítő" erődítményről lehet szó.

Oroszlánkő vár

Csákvártól északnyugatra, a Kőhányás-puszta közelében, a Vértes hegység erdejében, egy bokrokkal benőtt 207 méter magas hegy csúcsán állt egykor a Csáki-vár.
A felszínen látható falmaradványokból a vár alaprajzát nem lehet megállapítani. Anonymus szerint a vár építője Szabolcs vezér unokája Csák volt, mert mint írja: "Árpád vezér pedig innen (ti. Bodajk hegyétől) kelet felé Elődnek, Szabolcs apjának nagy erdőt adott, melyben Szabolcs unokája, Csák sok idő múltán várat emelt."
Amíg a vár állt, a Csák nemzetség birtoka volt. A hagyomány szerint 1038-ban Béla herceg, a későbbi I. Béla királyt, Csák fia György innen kísérte Lengyelországba. 1188-ban III. Béla által győri püspökké kinevezett Csák Ugrin birtoka lett, aki itt is halt meg 1204-ben. Csák Máténak a rozgonyi csatában történt veresége után, az ismeretlen körülmények között és idővel rommá lett vár a király birtokába került.
Volt a Rozgonyiaké, majd a Török családé. Még a török időkben is védelmi szerepet töltött be, végül a gesztesi vár tartozéka lett. A vár lassan az alapjáig elpusztult.

Kis-vár (Fotó: v.Orbán Imre)

Oroszlánkő vár (Fotó: Lánczi Péter)

Gerencsér vár

A Vértes hegység nyugati szélétől 3 kilométerre, sűrű erdőben bújik meg Gerencsérvár maradványa. A hegység ma már lakatlan terület, a középkorban azonban nagyobb élet volt a többnyire a Csákok birtokában lévő Vértesben. A vértes várai egy egységes védelmi rendszert alkottak, ennélfogva a Vértes szó szerinti értelemben "vértet" képzett az ország ellenségei ellen. A Vértes Csákvár felé vezető völgytorkolat védelme volt a feladata Gerencsér-várnak is a közeli Gesztesi vár és Oroszlánkő várával együtt.

Gerencsérvár a Vértes legrégibb építménye. 13×7 méter alapterületű toronyszerű épület 18-29 méter magas volt egykor. Két vagy három emeletes lehetett. Csák Ugrin esztergomi érsek építtette 1140 körül. Várként emlegetik, valójában középkori főúri lakótorony volt. A kőből épült vastagfalú torony a várúr családja menedékéül szolgált. A birtokos nemes személyzetének jó része a környező falvakban lakott. Katonaság is szolgált az épületben, melynek falába emeletenként külön külön lezárható lépcsőt építettek. Nevét a körülötte megtelepedő fazekasoktól, a gerencsérektől kapta. A vár északi oldala alatt folyik a Gerencséri-ér (vagy Fekete-víz) nevű kis patak, forrásvidéke kb. 1,5 km-rel feljebb, délkeleti irányában van. A várral szemben, a patak két oldalán egy 80 méter és egy 60 méter hosszú gát fogja közre az egykori tó területét (kb. 110 x 100 m). A két gát között a patak ma már szabadon átfolyik, az egykori zsilipnek nyoma sincs. A tó vize bizonyára befolyt a ma már erősen feltöltődött várárokba és a nyugati oldalon, az egykori zsilip alatt folyt ki és folytatta útját északnyugat felé a völgyben. A tó kialakítása valószínűleg a vár építésekor történt.

A vár első említése 1231-ből való. Csák Miklós, Ugrin érsek testvére, ekkor kelt végrendeletében Lőrincz fiára hagyja. Két évszázadig volt királyi vadászterület, I. Lajos kedvelt vadászháza, melynek vonzerejét fokozta, a közeli halban gazdag Szépvíz-ér és Fekete-víz. 1346 és 1366 között több okiratot keltezett innen. 1366. december 6-án falai között tanácskoztak egy esetleges török elleni hadjáratról a Velencei Köztársaság követeivel. A XV. század közepe táján kapta meg a Rozgonyi család, 1446-ban már az övék. 1466-ban várként írtak róla, ekkor - a Rozgonyiak többi dunántúli várához hasonlóan - az Újlakiaké volt. 1490 után Újlaki Lőrinc

Bakócz Tamásnak és rokonainak, az Erdődieknek adta át. 1521-ben Paksy János, Tolna vármegye főispánja kapta hű szolgálataiért. A vár későbbi sorsát nem ismerjük. Valószínű, hogy Székesfehérvár, majd Csókakő várának elfoglalása (1544) után pusztult el. Ma 2-3 méter magas romjai és a vizesárok nyomai még láthatók.

Gerencsérvár (Fotó: v.Orbán Imre)

Vértesszentkereszti kolostorrom

Román kori építészetünk kiemelkedő emléke a Vértes hegység egyik magaslatára épült bencés, később dominikánus apátság Szent Kereszt tiszteletére szentelt temploma. A terület ma közigazgatásilag Oroszlány városához tartozik. Innen – a vasútállomástól – a piros turista jelzést

követve, Pusztavám felől a zöld jelzésen előbb Gerencsérvár romjait érintve egy, az országutat áthidaló szénszállító szalag pilléreihez érkezünk. Itt indul ÉK-i irányba az a meredek, pár száz méter hosszú erdei ösvény, amely a romokhoz vezet fel.

Az épületmaradványokra elsőként Rómer Flóris figyelt fel a múlt században. A századfordulón írt róla Nácz József vértessomlói plébános gazdagon illusztrált tanulmányában. Kisebb kutatásokat első alkalommal 1940-ben, Lux Géza vezetésével végeztek. Módszeres és nagy területekre kiterjedő munkálatokra csak 1964–71 között és a 80-as években került sor.

Ez a régészeti kutatás feltárta a 13. századi templom romjaitól északra az apátság első, 12. századi, egyenes záródású templomát is, valamint a két templom közti területen több periódusban kiépült kolostor maradványait. Az ásatások során nagy számban előkerült kőfaragványok segítséget nyújtottak az apátság építéstörténetének rekonstruálásához. A változatos régészeti leletanyag a kolostor egykori mindennapjait eleveníti meg számunkra. A két templomot körülvevő temető részleges feltárásából a temetkezési szokásokról szereztünk ismereteket.

A Vértesszentkereszt elnevezés a 19. századból származik. A középkori oklevelekben Szent Kereszt, Udvarhely, Keresztúr néven írnak az apátságról. A terület a Csák nemzetség ősi birtokához tartozott. A család ősének két fia volt: Szabolcs, a nemzetségfő és Álmos, akinek leszármazottja Árpád. A Csák nemzetség szállásterülete – melyet az Árpád-házi hercegeké vett körül – a mai Fejér megyére esett. Anonymus, a névtelen történetíró a Vértes hegységet és az alatta levő Csákvárt tartotta az első szerzeményüknek. A nemzetségi monostort magát 1146-ban említik először: Fulco hospes (egy Magyarországon letelepedett idegen) végrendeletében négy ekényi földet adományoz örök birtokul Ugrin ispán Vértesben álló monostorának. A nemzetség anyagi ereje a 12. századvégére jelentősen megnőtt. Ez időben élt a család kiemelkedő egyénisége, II. Ugrin, aki fontos egyházi méltóságokat töltött be: zágrábi, győri püspök, 1204től esztergomi érsek lett. Tekintélyes vagyonát öccse (vagy unokaöccse) I. Miklós ispán örökölte, aki 1212–39 között magas hivatalokat látott el. II. Endre király hű embere és támogatója volt, amiért

az uralkodó 27 birtok adományozásával jutalmazta. Az ispán fennmaradt négy végrendelete értékes adatokkal szolgál Vértesszentkeresztre vonatkozóan. Az 1231es végrendelet a Szent Kereszt melletti prediumot, azaz gazdasági központot említi, ahol Ugrin érsek épített házat. A helyet Udvarhelynek nevezi, s épületeit régi jogszokás szerint a legkisebb fiú örökölte. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a nemzetség közös tulajdona maradt - még I. Miklós 1239-ben bekövetkezett halála után is - a Szent Kereszt melletti hely, tehát a Vértes-erdő és Ecsér földje, melyet később villaként, faluként is említenek. A 12. században nagy jelentőséget kapott a Csák nemzetséghez való tartozás. Újabb kutatások alapján az sem kizárt, hogy az a titokzatos „N” (Nicolaus), akinek számára Anonymus történeti művét megírta, azonos I. Miklós ispánnal.
Az apátság fénykora a 13. század első felére esett. III. Honorius pápa 1226-ban felhatalmazást adott a vértesi apátnak birtokviták rendezésére és ezt 1239-ben megismételte. Károly Róbert idején a Csák nemzetség szerepe a Vértes vidékén lehanyatlott: váraik és birtokaik a király tulajdonába kerültek, a hegység az uralkodók kedvelt vadászterületévé vált. Az apátság kegyuraságát is ők viselték, ahogy erre írásos adatok is utalnak (Nagy Lajos a tatai vám felét adományozta a monostornak), de a tárgyi emlékekből (Nagy Lajos és Zsigmond-kori kályhák) is következtetni lehet. A Rozgonyi család hatalma már Zsigmond uralkodása alatt megnőtt. A király több birtokát kapták zálogba, így szerezte meg zálogként Rozgonyi István a vértesi várakat (Gesztes, Vitány, Gerencsér, Essegvár, Tata stb.) A Rozgonyiak, mint a területtel együttjáró jogokat, átvették és gyakorolták a vértesi apátság feletti kegyuraságot. Ezt támasztja alá az az 1450-ből fennmaradt oklevél, melyben Rozgonyi János beiktatja a Ferenc, majd Lámpás János apátokat. A Rozgonyiak idején a vértesi apátság fokozatosan leromlott.

Újlaki család a vértesi várak és birtokok gazdája, tagjai az apátság kegyurai., A korabeli állapotokat tükrözi az a kérelem, amelyet 1475-ben Újlaki Miklós boszniai király írt a pápához a kolostor ügyében: «Mivel a vértes-keresztúri bencés monostor épületei annyira megrongálódtak, hogy apátja Dénes (?) nem mer benn tartózkodni, a jövedelem meg oly csekély, hogy két szerzetessel alig tudja magát eltartani s a roskadékos templomban alig mondanak évenként tíz misét, engedje át a pálos szerzeteseknek.» A

pápa engedélyezte a kérést, de változás nem történt. Így I478-ban Mátyás király folyamodik IV. Sixtus pápához, hogy «az olyannyira elpusztult, hogy szinte földszínig rom (apátságot) a Fehérvár város falain kívül levő, Szent Margit tiszteletére emelt dominikánus kolostorba bekebelezhesse.» Ez 1478-ban meg is történt, s az apátság Vérteskeresztúr néven került be a domonkos rend regisztrációs könyvébe. A 16. század elejéről birtok ügyletek kapcsán kapunk értesüléseket a kolostorról. Tata 1543-ban török kézre került, ezt követően a kolostor szerzetesei is elmenekültek a Vértesből, az apátságban megszűnt az élet.

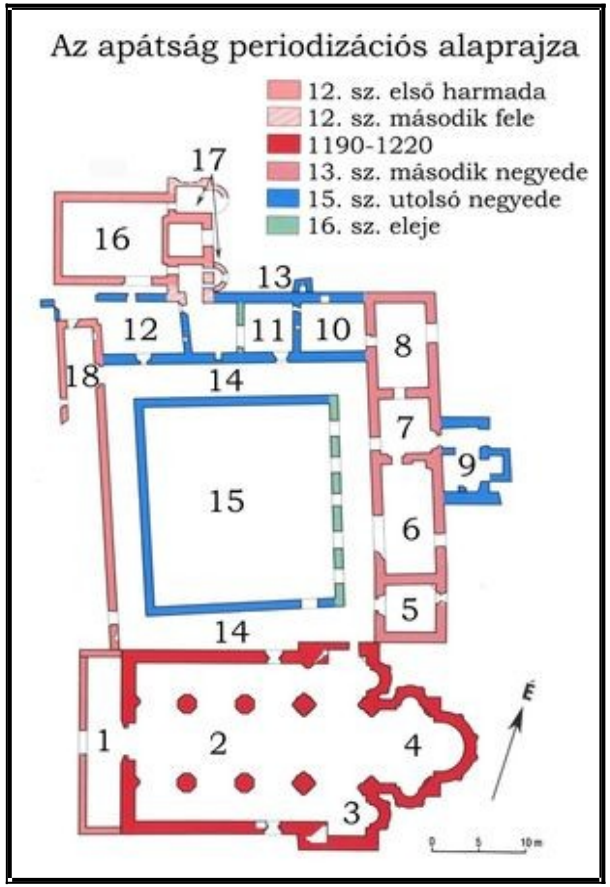

Hochburg család birtoklása idején az apátság területeit még lakhatóvá lehetett volna tenni. A család 1694-ben felajánlotta az apátságot a móri kapucinusoknak, de a rend főnöke a nagy távolság miatt nem fogadta el a megbízatást. A terület 1754-től került az Esterházy család birtokába, és ettől kezdve megindult a rom módszeres pusztítása. Követi a vidék épülő templomaihoz (Pusztavám, Szend, Dad), a bokodi tó malom- és gátépítéséhez hordták el. Számos faragványt a csákvári emlékműbe és a tatai műromba befoglalva használtak fel. A pusztítás ellen Fuxhoffer Damján emelte fel szavát „Monasterologia”-jában, de segíteni nem tudott.

Csókakő vár

A várat minden bizonnyal a tatárjárás után, az itt birtokos Csák nemzetség Dudary ágának valamelyik tagja építhette, tőlük 1287 körül a Trencsényi-ágbeli II. István vette meg. Ez kiderül egy 1323-ban kelt oklevélből, melyben az egyezkedő Csák család tagjai, Márk fia István fiai: Péter és István azt állították, hogy atyjuk, István, testvéreitől Sándortól és Konrádtól, Prózáz fia Gerváztól és Dienes fia Sándortól, mint testvérei fiaitól vette meg Csókakő hegyét, az alatt levő faluval és a Csókakő nyugati oldalán álló várral. Ekkor „Mons et Castrum Chokakew” alakban szerepelt. Azt, hogy a vár 1299-ben ,már állt, bizonyítja az az oklevél amelyet István alországbíró az év szeptember 1-én a vár alatt „Datum subtus Castrum Chokaku” állított ki. Károly Róbert király 1326-ban a Csák nembeli István fiaitól Pétertől és Istvántól csereképpen vette át „Chokaku, Keztes, Batorku, Cheznek” várakat, a hozzájuk tartozó birtokokkal. Csókakő vára 1430-ig maradt királyi vár, amikor is Zsigmond Rozgonyi István temesi ispánnak adományozta. Újlaki Miklós 1445-ben a várat elfoglalta, de már 1447-ben a néhai Rozgonyi János tárnokmester fiai János és Rajnáld a székesfehérvári káptalan előtt kötöttek egyezséget, amely szerint Csókakő Jánosé lett. Mátyás király 1470-ben kelt oklevelével Rozgonyi János országbírót és rokonait megerősítette Csókakő és Vitány várak birtokában. E család kihalta után II. Ulászló parancsára a fejérvári káptalan 1508-ban Kanizsai Györgyöt és fiát, Lászlót iktatja be e várak birtokába. Ebben az oklevélben van említve, hogy Kanizsai György Csókakő és Vitány birtokához – amelyek a néhai Egerváry László fia Istvánné voltak - a

fejérvári keresztesek előtt kötött örökösödési szerződés alapján jutott. Egerváry László horvát, tót és dalmát bán halála után, 1511-ben Csókakő II. Ulászló király, hű szolgálataikért, gergelylaki Buzlai Mózes királyi ajtónállónak és fiának Lászlónak, valamint ezek örököseinek adományozta. A Kanizsai család fiúágon való kihalta után János király 1532-ben Kanizsai Orsolyát fiúsította, és így házasság révén a Nádasdy család birtokába jutott, más birtokokkal együtt Csókakő vára is. Egy 1536-ban kelt oklevél szerint Laki Bakith Pál kezén volt, aki valószínűleg Szapolyai Jánostól kapta, de rövid idő után ismét Nádasdy Tamásé lett, kinek halála után, 1562-ben Nádasdy Ferenc örökölte. A várat a török 1544-ben foglalta el, de 1566-ban Salm császári vezér visszavette. Bár őrséget hagyott benne, rövid idő után ismét a török birtokába került, és megszállva tartották egészen 1598-ig, amikor Schwarzenberg, Pálffy, valamint Nádasdy Ferenc egyesített serege szabadította fel. 1602-ben ismét a töröké, véglegesen csak 1686-ban, Buda felszabadítása után került magyar kézre. Nádasdy Ferenc részt vett a Wesselényi-féle összeesküvésben, ezért halálra ítélték, 1671. április 30-án Bécsben lefejezték és összes birtokait, köztük Csókakő várát is a kincstár elvette. I. Lipót király 1678-ban kelt okirata szerint Csókakő várát és uradalmát 15 000 forintért Széchenyi György kalocsai érseknek adományozta, aki az 1688ban kelt végrendeletével az esztergomi Szent Ferenc-rendiekre hagyta. Valószínű, hogy ezt nem engedélyeztek, mert 1691-ben I. Lipót, báró Hochburg János főhadiszállítónak és örököseinek adta 60.000 forintért, birtokukba 1692-ben őket be is iktatták. Csókakő várának hadi jelentősége ezután már megszűnt. Később tornyába villám csapott, és miután az 1800-as évek elején birtokosa, a gróf Lamberg család a vár fenntartásával nem törődött. Jelenleg újjáépítés alatt áll a vár...